

Kirgizsko – monitor ekonomického vývoja **30/08/2019**

1. Aktuálny makroekonomický vývoj / očakávané trendy:

Produkcia v priemysle za január-jún 2019 dosiahla 127,5 mld. KGS (1,7 mld. EUR) a v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka **zaznamenala nárast o 19,7 %**. Hlavný podiel patril **priemyselnej výrobe** so 100,3 mld. KGS (1,3 mld. EUR) alebo 78,8 % celkovej produkcie v priemysle za 1. polrok 2019. Kľúčovým odvetvím v rámci priemyselnej výroby bola **výroba základných kovov (hlavne zlata)** a hotových kovových výrobkov (67,7 mld. KGS (0,9 mld. EUR) alebo 53,3 % produkcie v priemysle), ktorému čiastočne dokázala sekundovať výroba potravín (12,8 mld. KGS/166 mil. EUR) a výroba gumených a plastických produktov (8,9 mld. KGS/115 mil. EUR). **Rast reálneho HDP za 1-6/2019 podľa predbežných údajov dosiahol 6,4 %, v nominálnom vyjadrení to bolo 232,6 mld. KGS/3,0 mld. EUR).**

Objem poľnohospodárskej produkcie v uvedenom období dosiahol 59,9 mld. KGS (776 mil. EUR) pri medziročnom náraste o 1,7 %. **V sektore služieb** pokračuje mierny rast realizovaných objemov maloobchodného predaja (103,2 mld. KGS/1,3 mld. EUR, +3,9 %), veľkoobchodu (91,1 mld. KGS/1,2 mld. EUR, +4,7 %), dopravy a skladovania (14,3 mld. KGS/185 mil. EUR, +2,7 %) pri súčasnom poklese telekomunikačných služieb (10,2 mld. KGS/132 mil. EUR, pokles o 6,5 %).

Investície do základného kapitálu firiem za prvých 6 mesiacov r. 2019 boli 49,1 mld. KGS (636 mil. EUR) a oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka sa zvýšili o 6,8 %. Investície **smerovali predovšetkým do ťažby nerastných surovín** (12,1 mld. KGS/157 mil. EUR) s podielom 24,6 % na celkových investíciách, tiež do zásobovania vodou a odpadového hospodárstva (8,9 %), dopravy a skladovania (7,9 %), veľkoobchodu a maloobchodu (4,1 %). Z pohľadu zdrojov hlavný podiel (70,3 %) patril vnútorným investíciám, predovšetkým vlastným prostriedkom firiem a organizácií (31,8 % celku). Vonkajšie investície dosiahli 16,8 mld. KGS (218 mil. EUR; 29,7 %) a medziročne sa zvýšili o 41,7 %. V rámci vonkajších zdrojov investícií ide hlavne o zahraničné úvery (6,4 mld. KGS/82 mil. EUR, nárast o 4,5 %), zahraničné granty a humanitárnu pomoc (5,5 mld. KGS/71 mil. EUR, 3,5-násobný nárast). Priame zahraničné investície predstavovali 2,7 mld. KGS (35 mil. EUR; +4,5 %).

Medziročná **miera inflácie v júni 2019 bola 0,9 %** (ročná 0,3 %). Evidovaných bolo 82,7 tis. nezamestnaných (nárast o 27,0 %), **miera nezamestnanosti dosiahla 3,3 %**.

V oblasti zahraničného obchodu sú súčasné tendencie protichodné – popri miernom raste vývozu na úrovni 4 % dochádza k výraznejšiemu poklesu dovozu nad 10 %. Tovarová štruktúra zahraničného obchodu je nevyvážená a zaznamenáva vysoké odchýlky; vývoz/dovoz početných komodít rastie/klesá niekoľkonásobne. **Vývoz za január – jún 2019 dosiahol 892,5 mil. USD a medziročne sa zvýšil o 4,2 %**. Podiel krajín Eurázijskej ekonomickej únie (EEÚ) pritom predstavoval 28,8 % (257,4 mil. USD) pri výraznom poklese o 27,7 %. K celkovému rastu vývozu najviac prispelo nespracované zlato (1,5-násobný rast objemu), ktorého podiel na vývoze vzrástol z 29,8 % na 44,3 %. Niekoľkonásobný rast vývozu zaznamenali tiež niektoré ďalšie komodity – hnojivá (3,8x), mäsa a mäsových

výrobných (2,9x), keramické výrobky (2,8x). Na druhej strane (rovnako niekoľkonásobný) pokles vývozu bol zaregistrovaný v prípade odevov a odevných doplnkov (-3,0x), obuvi (-2,2x), medených odpadov (-2,3x).

Dovoz v uvedenom období bol 2 343,9 mil. USD (pokles o 11,6 %), podiel EÚ činil 40,8 % (957,1 mil. USD, pokles o 6,1 %). K zníženiu dovozu najviac prispeli niekoľkonásobné poklesy dovozu viacerých tovarových skupín – výrobkov z kože (-2,7x), odevov a odevných doplnkov (-2,4x), chemických vlákien a nití (-1,8x). Rast dovozu zaznamenali úplety (2,9x), zelenina (1,8x), drevo a výrobky z dreva (1,8x).

Finančné prevody ekonomických migrantov (Kirgizi pracujúci legálne v zahraničí) predstavujú dôležitú položku príjmov ich rodín. Podľa údajov Národnej banky Kirgizska za obdobie január – jún 2019 previedli domov **1,126 mld. USD**, čo v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka predstavuje pokles o 8,3 %. Z uvedenej sumy až **98 % (1,105 mld. USD) boli finančné prevody z Ruskej federácie**. Malou sumou (14,9 mil. USD) prispeli aj transfery z USA.

Priemerná mzda za 1. polrok 2019 dosiahla 16,2 tis. KGS (210 EUR), najvyššie príjmy sú registrované v sektore finančných a poisťovacích služieb (34,8 tis. KGS/451 EUR), banského a ťažobného priemyslu (31,7 tis. KGS/411 EUR), informačných a komunikačných služieb (31,5 tis. KGS/408 EUR). Najmenej zarábajú zamestnanci v oblasti umenia a zábavy (9,2 tis. KGS/119 EUR), lesného hospodárstva a rybolovu (10,5 tis. KGS/136 EUR). Z regionálneho hľadiska najvyššie príjmy sú v hlavnom meste Biškek (21,1 tis. KGS/273 EUR), najnižšie v Čujskej oblasti (15,0 tis. KGS/194 EUR).

Medzinárodné rezervy Kirgizska koncom júna 2019 predstavovali 2 244,5 mil. USD, čo je najvyššia hodnota za ostatných 5 rokov. Národná banka Kirgizska tieto rezervy využíva na vyrovnanie prudkých výkyvov na devízovom trhu. V roku 2018 takto uskutočnila 11 intervencií, pri ktorých nakúpila 20,55 mil. USD a predala 154,55 mil. USD. V 1. polroku 2019 banka predala na devízovom trhu 68,6 mil. USD.

2. Podnikateľské prostredie

Finančná podpora rozvoja regiónov

Na stretnutí prezidenta S. Žeenbekova s predstaviteľmi najdôležitejších finančných inštitúcií podporujúcich rozvoj regiónov (20.08.) bol predstavený aktuálny stav finančnej podpory jednotlivých oblastí Kirgizska. Na stretnutí sa zúčastnili zástupcovia nasledujúcich inštitúcií, ktoré možno považovať za **hlavných partnerov v oblasti finančnej podpory podnikania v Kirgizsku**:

- Rusko-kirgizský rozvojový fond (Российско-Кыргызский Фонд развития (РКФР)),
- Garančný fond (ОАО «Гарантийный фонд»),
- Ajyl Bank (ОАО «Айыл Банк»),
- RSK Bank (ОАО «РСК Банк»),

Rusko-kirgizský rozvojový fond plánuje do konca roku 2019 uzatvoriť dohody o poskytnutí úverov v celkovej výške 100 mil. USD, ktoré budú zahŕňať úverovanie veľkých projektov a tiež financovanie malých a stredných podnikateľov prostredníctvom partnerských bankových inštitúcií. Fond v tomto roku podporuje tiež činnosť perspektívnych spoločných rusko-kirgizských startupových pilotných projektov sumou 1 mil. USD.

Celková suma úverov, ktoré Fond poskytol subjektom v Kirgizsku v roku 2018, predstavovala 42,4 mil. USD, schválených bolo 807 projektov. Realizácia niektorých programov sa pritom presunula na rok 2019. Za 7 mesiacov r. 2019 fond prefinancoval 369 regionálnych projektov v hodnote **4,5 mld. KGS (58 mil. EUR)**, z toho 2,7 mld. KGS (35 mil. EUR) smerovalo priamo do jednotlivých regiónov. Je to suma dvakrát vyššia, ako bola alokovaná v rovnakom období predchádzajúceho roka. Úvery sú poskytované v národnej mene KGS s úrokovou sadzbou vo výške 9,0 % p.a. pre prioritné oblasti (poľnohospodárstvo, ľahký priemysel, strojárstvo) a 11 % na projekty rozvoja infraštruktúry cestovného ruchu a vzdelávania.

Fond, ktorého základný kapitál predstavuje 500 mil. USD, vznikol v r. 2015 v rámci vstupu Kirgizska do Eurázijskej ekonomickej únie a **za obdobie 2015-2018 zrealizoval 1 653 projektov za 303,9 mil. USD.** Hlavná časť prostriedkov bola orientovaná do agropotravinárskeho sektoru (52,6 %), dopravy a logistiky (12,4 %), rozvoja infraštruktúry (11,6 %), cestovného ruchu (11 %), komunikácií a informačných technológií (1,6 %). Z regionálneho hľadiska najviac projektov smerovalo do 3 miest: Biškek (341 projektov), Karakol (337) a Oš (301).

Ajyl Bank poskytla za 7 mesiacov r. 2019 34,757 tis. úverov v celkovej hodnote 7,7 mld. KGS (100 mil. EUR), ich počet sa medziročne zvýšil o 7,8 %. De regiónov bolo určených 72 % všetkých úverov. **RSK Bank** v uvedenom období poskytla 6,908 tis. úverov v hodnote 4,8 mld. KGS (nárast o 14 %), priamo do regiónov smerovalo 74 % úverov. **Garančný fond**, do ktorého Národná banka KG vložila 550 mil. KGS a jeho základný kapitál predstavuje 1 mld. KGS, prefinancoval 300 projektov za 460 mil. KGS (6 mil. EUR).

Nový ombudsman na podporu práv podnikateľov

Premiér M. Abylgaziev sa 16.08. stretol s novo vymenovaným splnomocnencom pre ochranu práv, slobôd a zákonných záujmov subjektov podnikateľskej činnosti (**biznis ombudsmanom**) Kirgizskej republiky **Robinom Ord-Smithom**. Ako uviedol, menovanie bývalého veľvyslanca Veľkej Británie v Kirgizsku a skúseného profesionála predstavuje **pozitívny signál pre domácu podnikateľskú komunitu a tiež pre zahraničných investorov.**

Zavedenie inštitútu biznis ombudsmana podľa premiéra Abylgazieva predstavuje jeden z fungujúcich a osvedčených mechanizmov v medzinárodnej praxi a **v Kirgizsku by malo prispieť k rastu dôvery občanov a podnikateľov voči vláde a orgánom štátnej moci**, zvýšiť transparentnosť činnosti verejnej správy s cieľom zabrániť korupčnému správaniu a inému porušovaniu práv a zákonných záujmov podnikateľskej sféry. Pri vytvorení inštitútu ombudsmana aktívne spolupracovala EBRD, do výberového konania sa prihlásilo 100 záujemcov, z toho 17 cudzincov.

Aktivity Eurázijského fondu stability a rozvoja

Riaditeľ Fondu (<https://efsd.eabr.org/>) A. Širokov informoval 09.08. o jeho súčasných aktivitách v Kirgizsku. Fond, vytvorený ako protikrizový v roku 2009, si spočiatku za svoj cieľ kládol pomoc 6 členským krajinám (Kirgizsko, Kazachstan, Arménsko, Bielorusko, Ruská federácia, Tadžikistan) prekonávať dôsledky globálnej finančno-ekonomickej krízy a zabezpečiť ich stabilný rozvoj. Jeho súčasné portfólio pozostáva zo 17 projektov v hodnote 5,3 mld. USD, pričom jeho hlavnými prispievateľmi sú Kazachstan a Rusko. **Fond podporuje stabilitu rozpočtov, platobnej bilancie a pomáha pri realizácii investičných**

projektov vo výstavbe a rekonštrukcii cestnej siete, rehabilitácii a uvedení do prevádzky vodných elektrární, modernizácii zavlažovacích systémov, financovaní dodávok poľnohospodárskej techniky. Nedávno fond začal pracovať aj s projektmi v oblasti zdravotnej starostlivosti.

V Kirgizsku fond v súčasnosti finalizuje projekt výstavby 2. Kambaratinskej vodnej elektrárne, vypísané bolo výberové konanie na inžinierske poradenstvo. Kirgizsko rovnako predložilo predbežnú požiadavku na financovanie projektu **rekonštrukcie automobilovej cesty Aral – Suusamyr**. Návrh bude predložený na posúdenie expertného výboru Parlamentu KR. **Fond v Kirgizsku už participuje na projekte rekonštrukcie cesty Biškeek – Oš (4. fáza)** a má záujem aj o financovanie ďalších programov rozvoja dopravnej infraštruktúry. Podľa vyjadrenia riaditeľa Širokova potenciál fondu nie je naplno využívaný. Odporúča nestavať nové vodné elektrárne, ale rehabilitovať a rekonštruovať už prevádzkované zariadenia.

Vytvorenie štátnej agentúry pre vodné zdroje

Agentúra ako štátny orgán pre riadenie vodných zdrojov začala svoju činnosť od 01.08.2019 bude pôsobiť pri Úrade vlády KG. **Medzi jej funkcie patrí realizáciu štátnej vodohospodárskej politiky, koordinácia opatrení na riadenie, využívanie a ochranu vodných zdrojov a ich monitoring**, štúdium režimu a stavu podzemných vôd, zabezpečenie zásobovania vidieckeho obyvateľstva pitnou vodou, riešenie problematiky zavlažovania a odvodňovania. Agentúra si kladie za cieľ zjednotiť vodohospodársku politiku, ktorú doposiaľ (s nedostatočnou koordináciou) riešilo viacero inštitúcií. Chcela by tiež aktívne prispieť k zlepšeniu pretrvávajúcich **sociálne dôležitých problémov v krajine – nedostatočného zásobovania obyvateľstva pitnou vodou** aj napriek tomu, že Kirgizsko má dostatok vodných zdrojov. Nedostatok pitnej vody sa negatívne prejavuje na živote a zdraví obyvateľstva, ovplyvňuje stav životného prostredia. Vytvorený bude jednotný informačný systém pre vodu, udeľovanie povolení a spoľatnenie využívania vodných zdrojov.

Vytvorenie štátnej agentúry pre pôdne zdroje

Ďalšou novou agentúrou pri Úrade vlády KG, ktoré začala svoju činnosť od 01.08.2019, že Štátna agentúra pre pôdne zdroje. **Kladie sa za cieľ efektívne spravovanie pôdnymi zdrojmi a právnymi vzťahmi v oblasti pôdneho fondu**, vytvorenie plnohodnotného geoinformačného systému pre pôdne zdroje a nehnuteľnosti, zabezpečenie jednotnosti v používaní a dodržiavaní pôdneho zákonodarstva, dodržiavania topograficko-geodetických a zemných stavebných prác, spojených s delimitáciou a demarkáciou štátnych hraníc, registrácia práv na nehnuteľný majetok. Podľa vyjadrenie premiéra M. Abylgazieva **je vytvorenie novej agentúry nápravou 10 rokov starej reformy štátnej správy**, ktorá rozdelila dovtedy jednotný systém riadenia a správy pôdných zdrojov

3. Nerastné zdroje

Vzťahy so spoločnosťou Centerra Gold

Kirgizská vláda dosiahla 10.08. dohodu s vedením kanadskej spoločnosti **Centerra Gold Inc** (je hlavným zahraničným investorom do **bane na zlato Kumtor, generujúcej dlhodobu takmer 10 % HDP krajiny**) o všetkých podmienkach týkajúcich sa nadobudnutia platnosti strategickej dohody medzi obidvomi partnermi. Spoločnosť tak môže začať odvádzať finančné prostriedky do fondu rozvoja prírody Kirgizska a fondu podpory onkológie. Okrem toho sa zaviazala odvieť dodatočné prostriedky, a to vklad 5 mil. USD do nového fondu sociálneho partnerstva pre rozvoj regiónov Kirgizska, ktorý zopakuje o 12 mesiacov. Mesačne

začne tiež odvádzať 0,4 % tržieb spoločnosti Kumtor Gold Company, ktorá ťaží zlato, do fondu sociálneho partnerstva pre rozvoj regiónov Kirgizska. Každý rok bude taktiež platiť 1 mil. USD do fondu rozvoja prírody Kirgizska a v priebehu nasledujúcich 2 rokov investuje 16 mil. USD do geologického prieskumu zlatonosného ložiska Kumtor, ktoré sa nachádza v nadmorskej výške 4 tis. m.n.m.

Dosiahnutie dohody medzi kirgizskou vládou a kanadským investorom je dôležitým momentom a trvalo takmer 2 roky, ktoré uplynuli od podpisu strategickej zmluvy o využívaní ložiska Kumtor. Strany sa dohodli, že pozastavia všetky právne kroky, ktoré už podnikli, vrátane podaní na medzinárodnú arbitráž. Za 1. polrok 2019 bolo v bani Kumtor vyťažených 301,4 tis. uncí (9,373 tony) surového zlata. V r. 2018 to bolo 530,4 tis. uncí (16,5 tony) zlata. Podľa portálu Mining.com je Kumtor na 8. mieste spomedzi 10 baní na zlato s najnižšími nákladmi na prevádzku podľa výsledkov za 1. štvrtrok 2019.

Problémové aktivity čínskej ťažobnej spoločnosti

Činnosť spoločnosti Zhong Ji Mining Company na zlatonosnom nálezisku Solton-Sary (350 km od hlavného mesta Biškek v Narynskej oblasti v nadmorskej výške 3500-3600 m.n.m.), kde pôsobí od roku 2009, **bola podľa vyhlásenia vlády z 07.08. dočasne pozastavená**, predbežne na 1 mesiac. Rozhodnutie bolo prijaté na základe výsledkov vyšetrovania štátnej inšpekcie pre ekonomickú a technickú bezpečnosť. **Predchádzalo mu vzniknuté napätie a násilnosti medzi miestnym obyvateľstvom a zahraničnými zamestnancami čínskej spoločnosti.** Bolo oznámené, že požiadavky domácich obyvateľov pozastaviť ťažbu zlata v oblasti kvôli jej negatívnemu dopadu na životné prostredie a zdravie obyvateľstva budú riešené v súlade so zákonom a budú vyšetrené násilnosti, ku ktorým došlo v ostatných dňoch.

4. Medzinárodná spolupráca / Eurázijská ekonomická únia (EEÚ)

Zasadnutie Eurázijskej medzivládnej rady

Uskutočnilo sa 09.08. v kirgizskom meste **Čolpon-Ata** a na programe malo 15 otázok, ktoré budú riešené na nasledujúcom zasadnutí najvyššieho orgánu - najvyššej Eurázijskej ekonomickej rady. Bola dosiahnutá dohoda k návrhu dokumentu týkajúceho sa **regulácie trhu EEÚ s alkoholickými nápojmi**. Jeho cieľom je odstrániť súčasné prekážky vo vzájomnom obchode s alkoholom a zabrániť vytváraniu podobných bariér v budúcnosti. Prerokované boli aj otázky **zlepšovania podmienok pre rozvoj vnútorného obchodu v rámci EEÚ**; členovia únie začnú **publikovať spoločné prognózy týkajúce sa rozvoja agrosektoru**, dopytu a ponuky EEÚ v sfére poľnohospodárskej produkcie, výroby kože, ľanu, bavlnených vlákien a vlny na roky 2019-2020. Tieto informácie by mali domácim producentom lepšie sa zorientovať na trhu EEÚ a objektívne plánovať svoju výrobnú stratégiu.

Na zasadnutí rady boli prerokované tiež otázky súvisiace s **plánom prípravných prác na vytvorenie spoločného finančného trhu EEÚ do r. 2025, ktoré je považované za jeden z najdôležitejších momentov integrácie trhu EEÚ**. Rada sa venovala tiež téme vytvárania tzv. „eurázijských spoločností“ na základe medzinárodných skúseností iných integračných zoskupení, návrhu spoločného projektu vytvorenia eurázijskej siete priemyselných korporácií, subkontraktácie a transferu technológií. Pripravený bol tiež návrh dohody o cezhraničnom prenose nebezpečných odpadov na colnom území EEÚ

5. Dôležité výstavy a veľtrhy v teritóriu (september – október 2019)

Bishkek Fashion & Textile»

2. medzinárodná výstava módy a textilu

Termín: 08.09.-10.09.2019

Miesto: Biškek, Palác športu Kožomkula

Info: Tel: +996 775 800000, e-mail: management@biexpo.kg

1. ročník: <http://biexpo.kg/bishkek-fashion-textile/>

International Franchise and Trade Expo

Termín: 10.10.2019

Miesto: Biškek, kultúrny komplex Dasmia

Web: <https://www.iftebishkek.com/>

Bishkek 2019

27. ročník medzinárodného všeobecného veľtrhu

Termín: 31.10.-03.11.2019

Miesto: Biškek, Palác športu Kožomkula

http://www.cci.kg/vystavochno_jarmarochnye-meroprijatija-tpp-kr.html

Pozn.: údaje uvádzané v národnej mene „Som“ (KGS) boli pre lepšiu názornosť prepočítané na EUR podľa výmenného kurzu k 30.08.2019: 77,1537 KGS/1 EUR

Aktuálny kurz KGS/EUR:

<https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=EUR&To=KGS>

Zdroj: Kabar KG, GOV KG, Štatistický úrad KG, Ministerstvo financií KG, 24 KG, Aki Press, Tazabek, KG News, FOR KG, Novosti KG, Gazeta KG

Vypracoval: Ján Galoci, radca

Astana, 30.08.2019